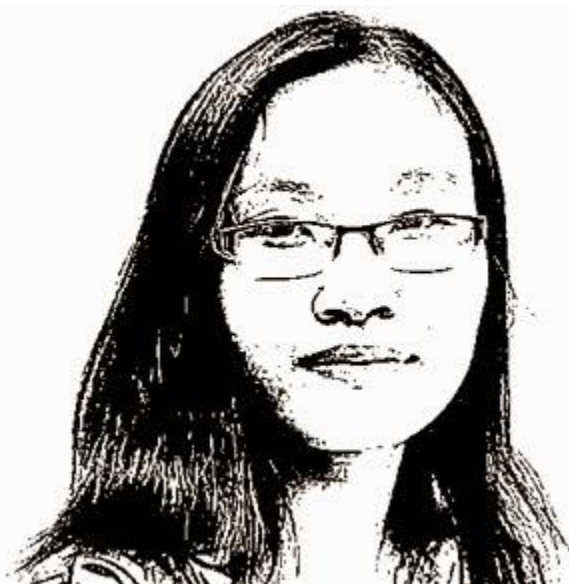

Vụ án Nhã Thuyên

Nguyễn Hưng Quốc

Nhân vụ nhà văn Nhã Thuyên (Đỗ Thị Thoan) bị tước bằng Thạc sĩ đang làm xôn xao dư luận trong và ngoài nước, tôi xin đăng lại một bài viết trên VOA blog vào giữa năm 2013:

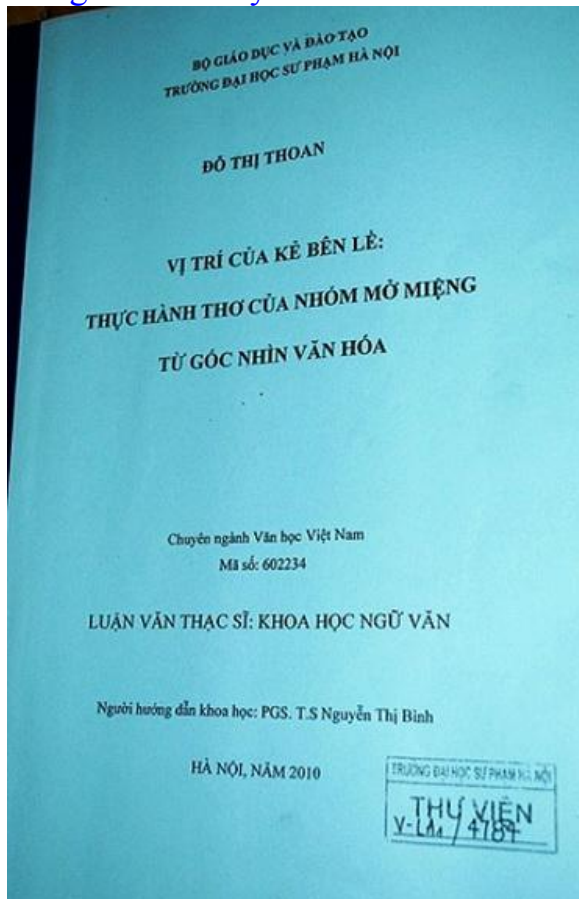
Nhà văn Nhã Thuyên

Suốt mấy tuần vừa qua, trên báo chí trong nước, người ta thấy rõ lên những đợt tấn công nhắm vào luận văn Thạc sĩ của nhà văn Nhã Thuyên (tên thật Đỗ Thị Thoan) một cách ào ạt và dữ dội. Hình như chưa bao giờ, từ năm 1975 đến nay, có một đợt tấn công nào nhắm vào nhà văn được tiến hành với một quy mô rộng lớn và với một mức độ tàn nhẫn đến như vậy.

Các bài phê phán, được viết bởi nhiều người, xuất hiện trên nhiều tờ báo khác nhau, từ trung ương đến địa phương, từ các báo văn nghệ đến các báo thời sự. Bài nào cũng đầy giọng hằn học. Người thì xem đó là một thứ tác phẩm “phản văn hóa”, hoặc nếu là văn hóa, thì đó là thứ “văn hóa phản nhân văn, bất nhân bất nghĩa”. Người thì xem đó là một “công trình ngụ khoa học [...] chứa đựng đầy rẫy những sai trái, lệch lạc về quan điểm tư tưởng học thuật và lộn xộn trong phương pháp nghiên cứu.” Người thì cho đó là “một luận văn phi văn hóa, phi đạo đức, phi lịch sử, phi khoa học, phi chính trị”.

Tác giả Nhã Thuyên

Cuối cùng, có người đề nghị: Một, hủy bỏ luận văn ấy; hai, tước bằng Thạc sĩ của Nhã Thuyên; ba, đình chỉ việc giảng dạy của Nhã Thuyên tại trường đại học; bốn, xem xét lại tư cách của giáo sư hướng dẫn Nhã Thuyên, Tiên sĩ Nguyễn Thị Bình; năm, xem

xét lại trách nhiệm của hội đồng chấm luận văn (cho luận văn này điểm tuyệt đối 10/10); sáu, yêu cầu các nhà phê bình và nghiên cứu đảng viên từng lên tiếng khen ngợi và biện hộ cho luận văn của Nhã Thuyên (như Tiến sĩ Nguyễn Đăng Điệp, nhà nghiên cứu Văn Giá và nhà phê bình Phạm Xuân Nguyên) trả lại thẻ đảng và từ bỏ các bằng cấp cũng như chức vụ họ có! Vân vân.

Cần lưu ý đến các chữ “luận văn” ở trên: Đối tượng của đợt tấn công dữ dội này không phải là một cuốn sách đã được xuất bản như các vụ án văn học trước đây. Đó chỉ là một luận văn có nhan đề là Vị trí của kẻ bên lề: Thực hành thơ của nhóm Mở Miệng từ góc nhìn văn hóa do Nhã Thuyên đệ trình tại trường Đại học Sư phạm Hà Nội vào đầu năm 2011. Đối với một luận văn, nếu muốn phê phán, người ta chỉ cần đến thẳng trường, thậm chí, chỉ cần đến Khoa, mang nghiên cứu sinh và giáo sư hướng dẫn ra đầu tố, cần gì phải làm lớn chuyện một cách ghê gớm đến vậy? Các cán bộ tuyên huấn dày dạn kinh nghiệm ở Việt Nam thừa hiểu việc làm lớn chuyện như vậy bao giờ cũng có những tác dụng ngược nguy hiểm: Nó giúp quảng bá cho tên tuổi của Nhã Thuyên, và cùng với Nhã Thuyên, tên tuổi của nhóm Mở Miệng, khiến cho họ có nhiều người đọc hơn, và không chừng, ngưỡng mộ hơn. Họ đã từng có nhiều kinh nghiệm về điều đó: Cho đến nay, tất cả các tác phẩm bị cấm đều được bán chạy như tôm tươi và tác giả trở thành nổi tiếng ngay tức khắc. Vậy tại sao họ vẫn làm vậy?

Câu hỏi ấy cho thấy mục tiêu của giới tuyên huấn Việt Nam không phải chỉ tập trung vào Nhã Thuyên. Nhã Thuyên chỉ là một cái cớ và có lẽ, sẽ là nạn nhân gánh chịu nhiều đòn trừng phạt nặng nề và đau đớn nhất, nhưng chắc chắn người ta còn nhắm đến những mục tiêu khác, với những mục đích khác, ngoài Nhã Thuyên và cái luận văn Thạc sĩ mỏng mảnh chỉ hơn 100 trang của chị.

Mục tiêu đầu tiên và dễ nhận thấy nhất là nhóm Mở Miệng, đề tài được nghiên cứu, phân tích và ca ngợi trong luận văn. Nhóm Mở Miệng với hai cây bút trụ cột là Lý Đợi và Bùi Chát có bốn đặc điểm nổi bật: Một, họ hoạt động trong khá nhiều lãnh vực, từ làm thơ... chui đến lập nhà xuất bản... chui (Giấy Vụn); và tuy chui, nhưng, về chất lượng, rất chọn lọc; về hình thức, rất đẹp; và về uy tín, rất lớn, không những được giới cầm bút Việt Nam yêu thích mà còn thu hút sự chú ý của nhiều tổ chức quốc tế.

Hai, họ không những sáng tác mà còn thích phát ngôn về quan điểm sáng tác với những cách nói rất ấn tượng, đặc biệt trong giai đoạn đầu. Ba, họ đều là những người có tài, không những có tài về văn học mà còn có tài khuấy động dư luận, khiến họ trở thành hình ảnh tiêu biểu nhất của giới cầm bút trẻ ngoài luồng tại Việt Nam hiện nay. Và bốn, họ táo bạo và can đảm, dám nói thẳng nhiều điều vốn bị xem là cấm kỵ trong xã hội Việt Nam, kể cả những cấm kỵ về phương diện chính trị.

Thơ của nhóm Mở Miệng có hai đặc điểm chính: Một, phá cách về ngôn ngữ (đặc biệt dùng khá nhiều từ tục tĩu vốn bị cấm kỵ ở Việt Nam) và hình thức (đặc biệt họ sử dụng khá nhiều hình thức giấu mặt), và hai, táo bạo về nội dung (họ không ngần ngại chế giễu cả Hồ Chí Minh cũng như đảng Cộng sản).

Từ lâu, nhà cầm quyền chắc chắn không thích gì nhóm Mở Miệng, nhưng họ không làm gì vì có thể họ cho đó chỉ là những trò nghịch ngợm vô hại của những nhà thơ trẻ tuổi ngỗ ngược. Bây giờ, khi nhìn thấy họ trở thành đề tài nghiên cứu trong đại học, có thể giới tuyên huấn mới giật mình...

Mục tiêu thứ hai, theo tôi, quan trọng hơn, nếu không muốn nói là mục tiêu chính, đó là giới tuyên huấn muốn nhắm vào giới đại học tại Việt Nam. Không còn hoài nghi gì nữa, trong nhiều năm qua, thành phần được đi du học ở ngoại quốc và tiếp nhận cái mới nhiều nhất chính là giới đại học. Cũng trong nhiều năm qua, do bận bịu với các lãnh vực khác nóng hơn, nhà cầm quyền ít nhiều lơ đãng, hiếm khi ngó ngang đến các sinh hoạt học thuật trong các đại học. Hậu quả là các trường đại học được khá tự do. Một trong những xu hướng tự do đó là người ta bắt đầu rục rịch nghiên cứu về văn học miền Nam và một ít về văn học hải ngoại. Đã có nhiều luận án Thạc sĩ và Tiến sĩ đã hoặc đang viết về một số tên tuổi nổi bật ở miền Nam lúc trước và/hay ở hải ngoại hiện nay. Được sự đồng thuận âm thầm của các giáo sư, các hội đồng Khoa, nhiều luận văn đã trót lọt êm thấm. Luận văn của Nhã Thuyên về nhóm Mở Miệng cũng đã từng được trót lọt êm thấm như vậy, cách đây gần ba năm...

Việc các nghiên cứu sinh chọn viết luận án về các tác giả miền Nam, hải ngoại hay ngoài luồng như thế, khi bị phát hiện, chắc chắn làm nhiều người không vui. Giới cầm bút chính thống không vui: Họ thấy như bị “tước đoạt” cái vị thế độc tôn trên sân khấu văn học lâu nay. Giới tuyên huấn lại càng không vui: Họ thấy những giá trị họ xây dựng và bảo vệ chung quanh cái gọi là văn học cách mạng dường như sắp sửa bị lật đổ. Có điều, họ không thể buộc tội một nghiên cứu sinh làm luận án về Võ Phiến hay Thanh Tâm Tuyền, chẳng hạn. Lý do: Nó dễ bị buộc tội là kỳ thị Nam/Bắc và kỳ thị người Việt ở hải ngoại, một điều khá nguy hiểm về chính trị, nhất là trong thời điểm họ đang cố gắng tranh thủ cộng đồng người Việt hải ngoại và muốn chứng tỏ một chính sách hòa giải trong mức độ nào đó. Chọn luận văn của Nhã Thuyên là một điều an toàn: nhóm Mở Miệng tuy khá ồn ào nhưng lại không có một lực lượng nào đứng bảo vệ, nhất là khi mũi dùi lại không nhắm vào họ mà lại nhắm vào một người khác: Nhã Thuyên, một nhà văn trẻ (sinh năm 1986), rất có tài, can đảm và đầy triển vọng. Nhưng lại thân cô thế cô.

Tuy nhiên, dù vì bất cứ lý do gì thì việc bộ máy tuyên huấn nhảy xổ vào lãnh vực học thuật ở đại học, gây sức ép để đui việc một cán bộ giảng dạy và cách chức trưởng bộ môn của một giáo sư cũng là một điều hết sức thô bạo. Nó gợi nhớ đến các Hồng vệ

binh thời Cách mạng văn hóa ở Trung Quốc dưới thời Mao Trạch Đông cách đây mấy chục năm.